

Günümüz Bakışıyla Hz. Muhammed (sav)’in Liderliği

Ali Arslan*

Eli kalem tutan herkes birçok şey yazabilir; ama ne derece hakkını vererek yazdığı bir başka konudur. Hz. Muhammed (a.s.)’in liderliğini anlatabilmek benim haddime değil. Ne var ki talep karşısında, karınca misali, ona bir adım yaklaşabilmek ve onu tanıtabilmek adına bunun hoş görüleceği ümidindeyim.

Onu anlatmak neden zor? Çünkü O, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş ve Kur’an-ı Kerim’de bizzat Allah (c.c.) tarafından övülmüş, yaptıklarıyla da bu övgüye layık olduğunu göstermiş, seçilmiş, desteklenmiş sıra dışı bir insan ve bir peygamber. Başlangıçta ümmi olan; fakat ortaya koyduğu sonuçlarla âlemlere rahmet olan bir kimseyi anlatmak, bir siyasi parti, ya da bir topluluğun liderini anlatmakla eşdeğer tutulamaz. O’nunla ilgili bizzat Allah-ü Teâlâ, “Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının.” (Kur’an-ı Kerim Haşr /59-7)” demektedir. Benim kelimelerim O’nu anlatmaya yetmeyecek; ama zihnimizdeki bilgiler ışığında kalemimizden dökülenleri O’nun dostluğunu ve şefaatinin kazanırız ümidiyle aktarmaya çalışayım.

“Tarihteki Yüz Büyük İnsan” adlı kitabıyla bütün dünyada yankılar uyandıran Amerikalı bilim adamı Prof. Michael Hart’a, kitabın ilk yayımlandığı tarihten on yıl sonra, Kahire’de çağrıldığı bir ödül töreninde, El-Ahram Gazetesi muhabirlerince sorulan;

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü aliarslan@sakarya.edu.tr / www.aliarslan.net

“Kitabınızın yayınlanmasının üzerinden 10 yıl geçti neredeyse. ‘100 Ünlü Adam’ adlı kitabınızda birinci yeri Hz. Muhammed’e (s.a.v.) ayırmıştınız, hâlâ bu görüşünüzde ısrarlı mısınız?” şeklindeki soruya şu cevabı vermişti: “Bu, ünlülerin ilk listesi. Bu sayı, 200-300’e bile çıkarılsa Hz. Muhammed’in (s.a.v.) listenin başındaki yeri sabittir. Ben, ünlüleri incelerken bazı sabit kriterler ortaya koydum. Bunlardan biri de, ünlülerin insanlık tarihinde bıraktıkları geniş ve derinlemesine izlerdir.

Benim, ünlülerin en ünlüsü olarak Hz. Muhammed’i (s.a.v.) tercihim ise, O’nun hem peygamberliği, hem de dinî ve dünyevî seviyede fevkalade başarılı olmasıdır. İnsanlık ahlâkî, felsefî ve hukukî olarak İslâm’dan daha mükemmel bir din görmemiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in vefatından sonra İslâm, dünyanın doğusunda ve batısında yayılmaya

devam etti. Dünyada hâlâ birçok insan kalpleriyle ve akıllarıyla İslâm'a yöneliyor. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) davet ettiği din, 14 yüzyıl önce medeniyetin ve kültür merkezlerinin dışındaki bir bölgede doğmuştu. Ve zor şartlar altında yol aldı. Buna rağmen İslâm, dünyanın her yönüne yol buldu. Ve inanıyorum ki Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi, her yönüyle mükemmel bir insan, bir daha gelmez."¹ Aktaran (Hz.Muhammed Kimdir?)

Hz. Muhammed'in ölümünde (632) İslam

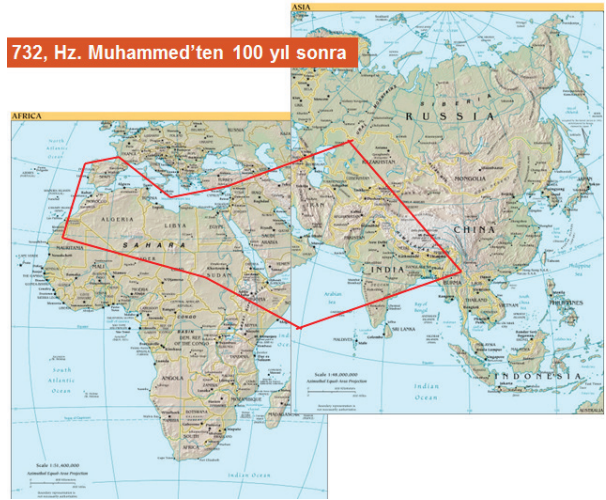

Michael Hart'ın da belirttiği gibi, O'ndan etkilenerek, onun öğrettiği prensipler çerçevesinde yaşayan Müslümanlar, kısa zamanda önemli bir coğrafyada yayılmaya devam ettiler. Bu yayılma, hiç şüphesiz, silahla, baskıyla gerçekleşen bir yayılma değildi. Aşağıda örneklerini göreceğimiz üzere, gönülleri fethe-den bir hareketin devamıydı. Mekke'de doğan İslam, Hz. Muhammed (sav) vefat ettiğinde, 23 sene sonun-da bütün Arabistan'a yayılmıştı.

O'nun ölümünden sonra da bu etki devam etti.

1 Kitapla ilgili detay bilgi için bak. <http://www.birazoku.com/dunya-tarihine-yon-veren-en-etkin-100>

İslam, O'nun ölümünden 12 yıl sonra Asya ve Afrika'ya ulaşmıştı. Ölümünden 100 yıl sonra ise, Amerika hariç, neredeyse bütün dünyaya ulaşılmıştı. Kaldı ki o zaman, Amerika kıtası henüz keşfedilmemiş ve ortada bilinen bir Amerika da yoktu.

"The Life and Teachings of Muhammed" adlı eserin yazarı Annie Besant onun hakkında şunları söylemektedir: "Bitmeyen bir hayranlık, sürekli bir saygı, Arabistan'ın bu büyük Peygamberinin hayatını ve şahsiyetini inceleyen, nasıl yaşadığını bilen herkesin bu güçlü Peygamber için ürpertici bir saygıyla dolması mümkün değildir. Kitabımda söyleyeceklerimin

pek çoğu, çoklarının bildiği şeyler olsa da, ben onları ne zaman yeni baştan okusam, bu Arabistan'lı muallim için hep yeni bir hayranlık, yeni bir saygı duyuyorum.” (Hz. Muhammed Kimdir? 2014)²

Liderlik, çok değişik şekillerde tanımlanmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

- Bir grup insanı, belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları gerçekleştirebilmek için onları harekete geçiren bilgi ve yeteneklerin toplamı.
- Grupların ve organizasyonların amaçlarına ulaşmalarını sağlamak üzere gruptaki ve organizasyonlardaki üyeleri etkileyen kişiler.
- Diğer kişilerin faaliyetlerini etkilemekte kullanılan güç şekli.

Liderlik, bir süreci ifade eder. Lider, bu süreçte insanları etkileyebilen ve yönetsel otoriteye sahip olan kişidir. (Eren)

Farklı liderlik tipleri vardır. Ben, Hz. Muhammed'in (sav) bu tiplerden hangisine uyduğu konusunda yetkin bir analiz yapabilme imkânına sahip değilim. Ama elimden geldiğince ve günümüzün anlayışı ile belli başlı liderlerde var olduğu düşünülen özellikleri dikkate alarak, Hz. Muhammed'in (sav) bu özellikleri nasıl karşıladığı ile ilgili uygulamalarından veya sözlerinden örnekler vererek onu anlatmaya çalışacağım.

Liderlik, herkeste olan bir özellik değil. Kimileri bu özelliğin yaratılıştan, kimileri de sonradan gelişti-

rilebilecek bir özellik olduğunu söylemektedirler. İnsanların birçoğu, yöneticiliği, yaratılışları gereği olarak yapabilirler; çalışırlarsa, tartışmalı da olsa liderlik özelliklerini belki biraz geliştirebilirler.

Birçok insan, çeşitli nedenlerle -ki bunlar, ağırlıklı olarak dünyevi ve maddi nedenler olmaktadır- yöneticilik yapmayı arzu etmekte; hatta bunun için çok defa, yanlış yöntem ve çabalarla ve ne pahasına olursa olsun çabası ile yönetim pozisyonunu ya da bir koltuğu ele geçirmeye çalışmaktadır. Böyle olunca da o makam ve mevki, o kişiden yeterince bir şey kazanmamakta; bilakis o kişi, kişisel ve psikolojik bir tatmin aracı olarak o makamı kullanmaktadır. Liderlik ise, bunun çok ötesinde bir şeydir. Liderlik, bir şey kazanmaktan ziyade, bir şeyler kazandırmaktır. Tatmin olmaktan ziyade, tatmin etmektir. Almandan ziyade vermektir. Liderlik, yol açmaktır. Liderlik, vahada su olmaktır. “Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir.” (Kur'an-ı Kerim Tevbe 9/128)

Hz. Peygamberi övgüyle anlatan Kaside-i Bürde şiirinin Arapçasını, Arapçasındaki zenginlik nedeniyle bir dönem anlamakta zorlandım. Öyle derin manalar var ki, manayı hissedebilmeniz için, onu hakkıyla yaşamanız gerekiyor. Ali Ulvi Kurucu, Necip Fazıl, benim bildiğim veya bilmediğim yüzlerce insan, Hz. Peygamberdeki bu yüceliği oldukça zengin bir şekilde anlatmışlardır. Şimdi O'nu, Ali Ulvi Kurucu'nun sözlerinden dinleyelim:

Ruhum sana âşık, sana hayrandır Efendim, Bir ben değil, âlem sana kurbandır Efendim.

Ecrâm ü felek, Levh u Kalem, mest-i nigâhın,

2 Alıntı ve dipnot kurallarında gerekli olmamakla birlikte, okuyucunun dini referanslı önemli kaynaklara daha kolay ulaşabilmesi için alıntılarda, bazen hem alıntı, hem de orijinal kaynaklar dipnot olarak gösterilmiştir.

Dîdârına âşık Ulu Yezdân'dır Efendim.

*Mahşerde nebîler bile senden medet ister;
Rahmet diyen, âlemlere Rahman'dır Efendim.*

*Kıtmîrinim ey Şâh-ı Rusûl, koğma kapından,
Asilere lütfun, yüce fermândır Efendim.*

*Tâ Arşa çıkar her gece âşıkların âhı,
Medheyleyen ahlâkın, Kur'ân'dır Efendim.*

*Aşkınla buhurdan gibi tütmekte bu kalbim,
Sensiz bana cennet bile hicrandır Efendim.*

*Doğ kalbime bir lâhzacık ey Nur-i dilârâ,
Nûrun ki; gönül derdime dermandır Efendim.*

*Ulvî de senin bağıryanık âşık-ı zârın,
Feryâdı bütün âteş-i sızandır Efendim... (Kurucu)*

Necip Fazıl Kısakürek ise,

“Müjdecim, Kurtarıcım, Efendim Peygamberim

Sana Uymayan Ölçü Hayat Olsa Teperim” (Kısakürek 81)

diyerek hem ona olan kendi hayranlığını belirtmiş hem de onun insanlığın kurtarıcısı olduğunu ortaya koymuştur.

Bu sözlerden hareket ederek baktığımızda, Kur'an-ı Kerim'de de, onun zaten bu özellikler ile gönderildiğini görüyoruz: O, hem müjdecî, aynı zamanda hem de korkutucu, yani uyarıcıdır. O; uyarıcı, yol gösteren bir kimse olarak hayatı boyunca bu görevini başarı ile yerine getirmiştir.

İnsanlığın huzuru, ilahi vahyin bir devamı olan ölçülere uymasına bağlıdır. Peygamberler; liderler olarak, hem yol açıcı hem de yol gösterici olarak gelmişlerdir. İyilik, güzellik ve doğruları göstererek yol açmışlar; kötülük, çirkinlik ve yanlışlardan sakındırarak uyarılmışlardır. “Biz seni bütün insanlara

ancak müjdecî ve uyarıcı olarak göndermişizdir; fakat insanların çoğu bilmezler.” (Kur'an-ı Kerim Sebe 34/28)

O'nun insanlık için bir kurtarıcı olduğunu bilen biliyor, ona inanıyor; fakat çeşitli kültürel sebeplerle, inanamayan veya inancını açığa vuramayan vicdan sahibi insanlar da onun eşsizliğini bildirmekten geri durmuyor. Yelena Vekilova'ya yazdığı mektubun bir paragrafında Tolstoy, onunla ilgili olarak şu cümleleri söylüyor: “Benim için Muhammedilik, Haça tapmaktan (Hıristiyanlıktan) mukayese edilemeyecek kadar yüksekte duruyor. Eğer insan, seçme hakkına sahip olsaydı, aklı başında olan her Provoslav ve her bir insan, şüphe ve tereddüt etmeden Muhammediliği; tek Allah'ı ve onun Peygamberini kabul ederdi...” (Tolstoy 15)

Hz. Muhammed (sav)'in üstünlüklerini ve liderlik özelliklerini 2 açıdan ele alabiliriz. Birincisi, inananlar için, Kur'an-ı Kerim'de anlatılanlardan hareket ederek, İkincisi, liderlik teorilerinde belirlenen çeşitli özelliklerden hareket ederek. Her ne kadar teoriler arasında bir bütünlük yok ise de, bunların tamamı bir araya getirildiğinde, bugünkü bakış açısıyla, bize, fotoğrafın bütününe görmemize imkân sağlayabilir.

Önce Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerden hareket ederek onu anlamaya çalışalım.

Kur'an-ı Kerim'in bize bildirdiği özelliklerden hareket edersek; Hz. Muhammed'in (sav), Allah'a ve ahiret gününe inananlar ve Allah'ı çok zikredenler için, zaten bir örnek, öncü ve lider olduğunu görüyoruz. “Andolsun ki, Rasûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir. (Kur'an-ı Ke-

rim Ahzab 33/21)

Kur'an-ı Kerim'de onun özellikleri şu vasıflarla tanımlanmaktadır: "Yüce Allah'ın elçisi olması," "son peygamber olması," "evrensel" yani bütün insanlığa gönderilmiş olması, "bütün âlemlere rahmet olması," "yüce ahlâk sahibi olması" ve "herkese güzel örnek olması." Bunları tek tek ele alalım:

1- Allahın Elçisi olması ile ilgili şöyle buyrulmuştur: "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter." (Kur'an-ı Kerim Fetih 48/28)

2- Son Peygamber olması ile ilgili olarak şöyle buyrulmuştur: "Hz. Muhammed, içinizden herhangi bir kişinin babası değildir. O, Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah ise, her şeyi bilendir" (Kur'an-ı Kerim Ahzab 33/40)

3- Evrensel Peygamber oluşuyla ilgili olarak ise şöyle buyrulmuştur: "Biz seni bütün insanlara ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir; fakat insanların çoğu bilmezler." (Kur'an-ı Kerim Sebe 34/28)

4- Tüm âlemlere rahmet oluşuyla ilgili olarak "İşte bu (Kur'an'da) kulluk eden bir kavim için bir mesaj vardır. Biz seni ancak tüm âlemlere rahmet olarak gönderdik" buyrulmuştur. (Enbiya, 106-107)

5- Yüce ahlâk sahibi ve güzel örnek oluşuyla ilgili olarak ise şöyle buyrulmuştur: "Şüphesiz ki sen, çok güzel ve büyük bir ahlâka sahipsin." (Kur'an-ı Kerim Kalem 68/4)

Ve yine Ahzap süresinde «Ey inananlar! And olsun ki, sizin için, Allah'a ve âhret gününe kavuşmayı umanlara ve Allah'ı çok anan kimselere Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed, en güzel örnektir.» buyrulmuştur.

İşte bütün bu özellikleri ile Hz. Muhammed (sav), bütün insanlık için, önceki peygamberleri de tasdik ederek, hem dünya hem de ahiret hayatında bütün insanlara kurtuluş yolunu göstermiş ve uygulamaları ile bu yolu açmış bir peygamber, bir önder ve liderdir. Onun öncülüğünde insanlık, vahşet toplumundan rahmet toplumuna dönüşmüştür.

Kur'an ayetlerinin dışında, kişilik ve liderliği anlamaya yönelik yapılmış çalışma ve teorilere baktığımızda, bu konuda birçok teori olduğunu görmekle birlikte, bunları, 4 grupta ele alıp inceleyebiliriz. Elbette, bizim burada aldığımız teoriler dışındaki liderlik teorilerinden hareket ederek, Hz. Peygamberi farklı açılardan da tanımak mümkündür. Şimdi ele aldığımız bu 4 grubu inceleyelim:

Birinci grupta bulunanlar, kişinin bedensel özelliklerini ele alarak anlamaya çalışan çalışmalardır. Bu açıdan baktığımızda, Hz. Ali (ra)'nin rivayet ettiği, Peygamber efendimizin özelliklerini anlatan Şemail-i Şeriften anladığımız göre Hz. Muhammed (sav) şu özelliklere sahipti:

"Sünen-i Tirmizî'nin "Menâkıb" bölümünün 19. bahsinde yer alan bilgilere göre, Hz. Ali (ra) Sevgili Peygamberimizin şemâilini şöyle anlatmaktadır: Rasûlullah (sav), ne son derece uzun, ne de son derece kısaydı; O orta boyluydu. Saçları, tam düz olmayıp, biraz kıvrımlıydı. Şişman olmadığı gibi yüzü tamamen yuvarlak da değildi ve rengi kırmızıya çalan beyazdı. Gözleri kara, kirpikleri uzundu. Mafsal kemikleri ve omuzlarının arası iriydi. Avuçları ve ayakları dolgundu. Yürüdüğü vakit, yamaçta yürüyormuş gibi sert adımlar atardı. Bir tarafa döndüğünde bütün vücuduyla dönerdi. İki omuzu arasında Peygamberlik mührü vardı; zira O, peygamberlerin sonuncusuydu. Gönlü cömert ve aksanı en düzgün kişiydi. Gayet yu-

muşak tabiatlı, muaşeretini de soylu idi. Ansızın gören O'ndan çekinir, fakat tanıdıkça O'nu daha çok severdi. Kendisini tanımlayan kimse, “ Ne O'ndan önce ne de O'ndan sonra asla bir benzerini görmedim.” derdi. Şüphesiz bizlerin ve günümüz insanının O'ndan öğreneceği çok yüce ahlaki değerler bulunmaktadır.” (Karataş, Hadislerle Hz. Peygamberin Ahlakı)

İkinci grup teoriler, ortaya konulan davranışları ve davranış alışkanlıklarını esas alan, üçüncü grup teoriler ise, kişinin başkalarında oluşturduğu etkilere göre kişiliği ele alan teorilerdir. Dördüncü grup teoriler ise derinlik psikolojisi ile ilgili olduğu ve Hz. Peygamberin kendisini dinlemeyi gerektirdiği için konumuzun dışındadır.

İkinci gruptaki davranışları esas alan teorilerden hareket ettiğimizde onun davranışlarının insanlık üzerindeki etki ve sonuçlarını görüyoruz. “Muhammed İkbâl'in de dediği gibi, insanın hakiki şahsiyeti, başka bir şey değil sadece yaptığıdır. İnsanın bütün hakikati, insanı sevk ve idare eden davranışındadır. İnsan, mekânda bir şey veya zamansal bir düzlem içinde bir takım tecrübeler gibi idrak edilemez. İnsan, fiilleriyle, hükümleriyle, iradi eylemleriyle, amaç ve gayeleriyle tefsir ve idrak edilir.” (Hz. Muhammed Kimdir?)

Bu yazıda, teorileri niçin kullandığımızı belirtmek gerekirse şunları söyleyebilirim: Teoriler, el fenerleri gibidirler; hakikatin kendisi değildir, sadece gerçeği anlamak için bize yol gösterirler. Tıpkı haritanın, arazinin kendisinin olmadığı gibi. Hakikati anlamamıza ve daha geniş bir bakış açısı kazanmamıza yardımcı olurlar.

Liderlik teorilerinde, insanların liderlik özelliklerinin anlaşılması bakımından incelemeler ve çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Mesela bu teorilerden biri-

si, liderin insan odaklı mı yoksa iş odaklı mı olduğu, yoksa aynı anda hem insan hem de iş odaklı olup olmama kriteri ile ilgilidir. Bu teoriye göre, ideal liderliğin, aynı anda hem insan hem de iş odaklı olması durumudur. Bu açıdan bakılınca Hz. Peygamberin, hem insan hem de iş odaklı bir liderlik uyguladığından bahsedilebilir. Tabii buradaki işten kastımızın, bir işyerindeki çalışmalar değil, onun dava için, yani İ'lay-ı Kelimetullahı (Allah'ın cc. adını) yükseltmek için gösterdiği ve ortaya koyduğu davranışlar olduğunu hemen söylemeliyiz.

Onun, davası konusunda ne kadar tavizsiz olduğu, çok iyi bilinen bir durumdur. “Allah'a yemin ederim ki güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler yine de bu davadan vazgeçmem, Ya Allah, bu dini hâkim kılar ya da ben bu yolda yok olur giderim.” diyerek amacın ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Ama bir taraftan bunu söylerken, diğer taraftan birlikte olduğu insanları motive etmek için söylediği sözlerle, insanı motive etmek için nasıl bir yaklaşım gösterdiğini de görmekteyiz: “Ey Ali, sen şimdi Hayberlilere iyice yaklaşmaya kadar sükûnetle ilerle. Sonra onları İslâm'a davet et ve üzerlerine vâcip olan İslâmî esasları onlara haber ver. Allah'a yemin ederim ki, senin irşadınla Allah'ın bir tek kişiye hidayet vermesi, senin kırmızı develelere sahip olmandan” (Buhari, Megâzî 39) -bir başka vesileyle ifade buyurdıkları gibi- “üzerine güneşin doğduğu her şeyden daha kıymetli ve daha hayırlıdır!” (Hudârî, Nûru'l-Yakîn, s. 255) buyurmuştur.³ Aktaran (Güner). Evet dava önemliydi; ama davayı yürütecek ve işletecek olan insan gücü, çabası ve onun motivasyonu da önemliydi. Çünkü insan, ancak çabasını sürdürürse davası da ilerleyebilecekti.

3 Güner <http://www.yeniumit.com.tr/konular/detay/en-buyuk-lutuf-hidayet>

Teoriler, bağlamında verilebilecek oldukça fazla örnek vardır. Bunları tek tek anlatmak yerine Dave Kerpen'in başka bağlam için hazırladığı fakat liderliği konu etmesi bakımından kullanabileceğimiz "İyi Bir Liderde Görülebilecek 11 Özellik"ten hareket ederek Peygamber Efendimizin liderliğini gösteren örnekler vermek istiyorum. (Kerpen) Ancak, yanlış yorumlamaları önlemek bakımından öncelikle şunu belirtmek isterim: Günümüzde kullanılan bu kavramlar, hiçbir zaman Hz. Peygamberin liderliğini anlamada temel ve tam kriterler olarak kabul edilemez. Çünkü teoriler, zamanla çürütülebilir, değerini ve anlamını kaybedebilirler. Bu nedenle bir peygamber olan Hz. Muhammed (sav)'in liderliği bu özelliklerle sınırlı tutulamaz ve bu kavramların içine sığdırılmaz. Çünkü o, kıyamete kadar etkisi devam edecek bir peygamberdir. Bizim burada yaptığımız, sadece günümüzün kavramlarına düşen örneklerden bir demet ile onun liderliğini algılama gücümüzü yükseltmek içindir. Ne bu kriterlere uydu diye kendisine bir üstünlük gelecektir, ne de uymadı diye bir noksanlık söz konusu olacaktır.

Önemli liderlik özellikleri olarak ele alınan bu kriterler açısından bakıldığında Hz. Peygamberin bu özellikler açısından ortaya koyduğu uygulamaları şöyledir:

1. Dinlemek

O, biriyle konuştuğu zaman, onun yüzüne bakar, elini tutmuşsa o bırakmadıkça bırakmaz, karşısındaki yüzünü başka tarafa çevirmedikçe o çevirmezdi. Hatta bir adam bir şey söylemek gayesiyle Rasûlullah'ın kulağına fısıldayarak bir şey konuşsa, adam başını uzaklaştırmadan Rasûlullah başını uzaklaştırmazdı. Müslümanların birbirine güler yüzle bakmasını tavsiye eden ve "Mümin kardeşine tebessüm etmen sadakadır" (Tirmizi Birr bahsi, 36) diyen Hz. Pey-

gamber, yüzünden tebessümü eksik etmezdi. Kendisine kötülük yapan düşmanlarını bile sükûnetle dinlemiş, konuşma sırası kendine geldiğinde söz alarak konuşmasına başlamıştır. Nitekim bir defasında Utbe b. Rebia ile yaptığı bir görüşme esnasında, "Söyle Ebû'l-Velid! Seni dinliyorum." demiş, Utbe sözlerini bitirip susunca, «Sözlerini bitirdin mi? Ey Ebû'l-Velid!" diye sormuş, "evet" cevabını aldıktan sonra: "O hâlde sen de beni dinle." diyerek söze başlamıştır. Aktaran (Karataş 68)

On senesi Peygamberimizin yanında geçen Hz. Enes diyor ki: Peygamberimiz, "kendisine bir şey soranı can kulağıyla dinlerdi. Soruyu soran yanından ayrılmadıkça, onu terk etmezdi. Rasulullah ile bir kimse tokalaşırsa veya bir kimse tokalaşmak için elini uzattığında, karşısındaki kişi elini çekmeden Rasulullah elini çekmezdi. Biriyle yüz yüze gelince, karşısındaki yüzünü dönüp ayrılmadıkça Rasulullah, o kimseden yüzünü çevirmezdi. (Yahya 80)

2. Hikâye Anlatma

Çoğu kez kafada canlanması ve akılda kalması için hikâye türü örnekler verirdi: "Ne dersiniz, birinizin kapısı önünde bir akarsu olsa, sahibi orada günde beş defa yıkansa kirinden bir şey bırakır mı?" Orada bulunanlar: "Hayır, kir diye bir şey bırakmaz." dediler. Bunun üzerine Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.): "Beş vakit namaz da işte böyledir. Onlarla Allah Teâlâ günahları siler," buyurdu. (Buharî, Mevâkit, 6; Tirmizî, Edep, 80 den aktaran (Kavaklı)

Ebû Hüreyre (r.a.)'nin naklettiği bir başka örnek şudur: "Bir köpek, susuzluktan neredeyse ölecek durumda, bir kuyunun etrafında dolaşıp duruyormuş. İsrail Oğullarından bir fahişe onu görünce hemen mestini çıkarıp başörtüsüne bağlamış ve bununla su çekip

hayvanı sulamış. Bu sebeple günahları affedilmiştir.” (Müslim, Tevbe 155/2245 den aktaran Kavaklı) “Bir kadın, bağlayarak ölüme terk ettiği bir hayvan sebebiyle cehenneme girmiştir. Onu hapsettiğinde ne bir şey yedirmiş, ne su vermiş, ne de yerlerdeki haşerelerden yemesine izin vermiş.” (Müslim, Birr, 151/2242 den aktaran Kavaklı)

Mesela onun aktardığı, vaktiyle doksan dokuz kişi öldürmüş bir adamın hikâyesi var ki, uzun olması nedeniyle burada nakletmeden geçiyoruz. (Bak. Buhari Enbiya 50, Müslim Tevbe konusu) Özet bir anlatım için bak.⁴ “İletişimde bireysel ayrılıklara dikkat çeken Hz. Muhammed, insanlarla anlayabilecekleri kadar, seviyelerine göre konuşmuştur. “ (Macit 275) Bu konudaki detaylar için bakınız.⁵

3. Kendin Olmak

Kendin olmak, kişinin başkasını taklit etmeden, cesaretle, olduğu ve içinden geldiği gibi davranabilmesidir. Onun hakkında bununla ilgili şu örnekleri vermek mümkündür. Hatırlanacağı üzere, yukarıda kişilik özellikleri incelenirken 3 ayrı açıdan ele alınmıştı. Bunlar beden özellikleri, davranış özellikleri bir diğeri de başkalarını etkileyebilme özelliği idi. Bu açılardan bakıldığında Hz. Peygamber ile ilgili verilebilecek çok sayıda örnek vardır. Kişinin kendisi olabilmesi için, cesaretli olması gerekir. O (sav), cesaretliydi ve bedeni olarak güçlüydü: Uhud savaşında ve birçok savaşta bizzat savaşmıştı.

Savaşa gidecek gönüllüler yazılmaya başladığın-

4 <http://www.frntr.com/islam-ve-insan/4383792-peygamber-efendimiz-hz-muhammed-s-v-anlattigi-hikayeler.html>

5 Ebû Davud Süleyman bin Eş'as, Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, 40/Edeb, 20 (V, 173); Hz. Ali'nin “İnsanlarla anlayacakları şekilde konuşunuz” tarzındaki bir tavsiyesi için bakınız.:Buharî, 3/İlim, 49 (I, 41).

da hiç değişmeyen bir adet vardı. O'nun (asm) ismi daima ilk sırada olurdu. Fakat cesareti hiçbir zaman galibin zulmüne dönüşmezdi. Düşmanını yenince affederdi. Beyhâki'nin naklettiğine göre Hz. Ali (ra) şöyle anlatıyor: Biz savaş kızıştığında gözler öfkeden kıpkırmızı kesildiğinde O'nun (asm) arkasına sığınyrdık. Çünkü düşmana ondan daha yakın kimse olmazdı. Bedir günü kendimi gördüm; hepimiz Resulullah'la (asm) korunuyorduk. Zira o gün O (asm), düşmana hepimizden daha yakındı ve hepimizden hızlı ve cesur hücum ediyordu. Denildi ki cesur ve çok güzel harp eden kişi, düşman yaklaştığı zaman, hemen Hz. Muhammed'in (asm) yanı başında yer alırdı. Çünkü düşmana en yakın o olurdu.” (Hz. Muhammed'in (asm) Mucize Ahlakı)

Başkalarını etkileyebilme açısından bakıldığında çağlar boyunca milyonlarca insan onun yolundan gitmiştir ve halen de gitmektedir. Yaşadığı dönem de bu böyleydi bugün de böyledir. Mekke'den Medine'ye hicret ederken, yanındaki arkadaşı Hz. Ebubekir'e mağarada zor durumda kaldıkları sırada “Üzülme Allah bizimle beraberdir” diyerek onu cesaretlendiriyordu. (Kur'an-ı Kerim Tevbe 9/40)

Huneyn Vadisi'nde Müslümanlar ani bir saldırıya maruz kalmış ve bozguna uğramışlardı. Binlerce Müslüman panik içerisinde kaçıyor, savaş alanını terk etmeye çalışıyordu. Allah Rasûlü, askerlerini toparlamak istiyor, ancak dağılmalarına mani olamıyordu. Bu hâldeyken dahi katırını ileriye doğru sürüyor: “Ey Allah'ın kulları nereye gidiyorsunuz, bana geliniz. Ben Allah'ın Rasûlüyüm. Ben Abdullah'ın oğlu Muhammed'im. Ey Muhacir, ey Ensar! Bana doğru gelin.” diyor, sahabîler ise Onu duymuyordu. Efendimizin yanında bir avuç Müslüman kalmıştı. Rasûlullah, düşmanın ortasına korkusuzca dalıyor, Ebû Süfyân

hayvanın üzengisini tutup ilerlemesini engelleyerek Rasûlün, düşmanın ortasında yalnız kalmasına engel olmaya çabalıyordu... Bir müddet sonra sahabîler savaş meydanına dönüyor, Peygamberlerini yalnız bırakmıyorlardı. Ordunun en önündeki en cesur asker, yüce Peygamber: “Ben Abdülmuttalib’in oğluyum. Ben Allah’ın Rasûlüyüm. Şimdi tandır tuttu, şimdi savaş kızıştı!” diye haykırıyordu. (Binici ,çeşitli kaynaklardan derleyerek aktarmıştır)

O, bir önder ve lider olarak hep öndeydi. Başkalarını harekete geçiriyordu.

4. Şeffaflık

Bu konuda birçok örnek verilebilirse de, İbn-i Mace’de bildirilen ve kusuru ortaya koymayı hatırlatan bir ikazı ile yetinelim: “Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Kusurlu bir malı, kusurunu açıklamadan din kardeşine satması helâl olmaz”⁶

Bir gün Hz. Muhammed (s.a.v) pazarda buğday satan bir adamın yanına gelir. Elini buğdaya daldırır, parmaklarına ıslaklık gelir. Bunun üzerine şöyle der: “Buğday sahibi! Bu ne?” “Üzerine yağmur yağdı Ya Rasulallah!” der buğday sahibi. “Islak kısmı, insanlar görsün diye buğdayın üstüne getirseydin ya! Aldatan bizden değildir!” (Müslim, İman, 164). Görüldüğü üzere, kendisi yapmadığı gibi, insanları kandırma, gizleme, onlara düzenbazlık yapma gibi kötü fiillerin Müslüman’da olamayacağını belirtmekteydi.

5. Takım Oyunu

Hiç şüphesiz Hz. Peygamber zamanında takım oyunu kavramı yoktu. O zamanın kavramı ile ele alındığında buradan kast olunan şey, istişare ve bir-

likte hareket etme ile eşleştirilebilir. İstişare, birlikte çalışılan insanlarla yapıldığına göre, aşağıdaki açıklamalar, onun liderliğinde istişarenin ve birlikte çalışmanın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. İslam’daki cemaat kavramı üzerinde düşündüğümüzde de, onun prensiplerinde birlikte hareket etmenin önemli olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

“Hz. Peygamber’in idaresi, istişare üzerine kurulmuştur. Bilindiği gibi, Kur’an-ı Kerim’de istişarenin önemi üzerinde çok durulur.” Aktaran (Kayadibi 20) Bizzat Hz. Peygamber’e istişare etmesi emrolunur. (Kur’an-ı Kerim Ali İmran 3/159). “Hz. Peygamber de bu emre uyararak sahâbilerle istişarede bulunmaktaydı. Ebû Hureyre, bu konuda şunları söylemektedir: “Rasûlullah’tan daha fazla arkadaşları ile istişare eden hiçbir kimse görmedim.” İşte bu, onun idaresindeki can alıcı noktaydı. Aktaran (Kayadibi 20) Ayrıca, aşağıda “uyumluluk” konusunda vereceğimiz örnek de, takım veya ekip çalışması özelliği için güzel bir örnek olarak verilebilir.

6. Sorumluluk

Sorumluluk, İslam’ın en önemli prensiplerinden birisi olup; Hz. Peygamber (sav) de sorumlu davranışı hayatı boyunca her zaman göstermişti. “Size kendi aranızdan öyle bir peygamber geldi ki sıkıntıya düşmeniz O’na çok ağır gelir. Kalbi sizin için titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir.” (Kur’an-ı Kerim Tevbe 9/128)

Yine Kur’an-ı Kerim’de “İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır! (Kur’an-ı Kerim Kıyamet 75/36) ve “Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?” (Kur’an-ı Kerim Muminun 23/115) buyrulmaktadır. Abdullah b. Ömer (ra)’in nakletti-

6 Diğer kaynaklar için bak. İbn Mace 2246, Tabarani Mucemu’l-Kebir 17/877, Beyhaki 5/320 Ahmed 4/158, Albânî İrva 1321

ği bir hadiste Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: «Hepiniz çobansınız ve hepiniz elinizin altındaki-lerden sorumlusunuz. Yönetici bir çobandır. Erkek, aile halkının çobanıdır. Kadın, kocasının evi ve çocukları için çobandır. Hepiniz çobansınız ve hepiniz çobanlık yaptıklarınızdan sorumlusunuz.» (Buhari, Nikâh,91)

“Sorumluluk bilinci konusunda model alacağımız en güzel örnek, şüphesiz Sevgili Peygamberimiz (sav)’dir. Ağlayan bir çocuğun annesine vereceği sıkıntıyı düşünerek, uzun kıldırmak istediği namazı kısa kesen Allah’ Rasûlü (sav), bu sorumluluk bilincini ashabına da aşlamak istemiş, ayrıca, bir yöneticinin nasıl olması gerektiğinin ipuçlarını vermiştir; “Biz hiç kimseye gücünün yettiğinden fazla yük yüklemeyiz...”⁸ (Ünal)

Sorumluluk, ağır bir yüküdür ve bu konuda insanın takatini kesecek, gücünün üstünde bir şey teklif edilmemekte, ancak elinden gelenin en iyisini yapması beklenmektedir. “Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Kişinin kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararındır. Ey Rabbimiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen bizim Mevla’mızısın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.” (Kur’an-ı Kerim Bakara 2/286)

7. Uyumluluk

“Peygamberimiz çok mütevazı bir insandı. Kim-

seye üstten bakmaz, kendisini sahabilerden ayırt etmezdi. Onlardan birisi gibi yaşardı. Ortak iş yapılacağı zaman hemen kendisi de görev alırdı.

Yoldaydılar. Peygamberimiz, Sahabilerinden bir koyun kesip pişirmelerini istedi. Sahabilerden birisi öne çıktı: ‘Ya Rasulallah, koyunu kesmek benim üzerime olsun’ dedi. Bir başkası ileri atıldı: ‘Ya Rasulallah, pişirmesi de benim.’ Başka bir sahabi hizmete talip oldu: ‘Onu yüzmesi de benim üzerime olsun’ dedi. Kendi aralarında görev bölümü yaptılar. Peygamberimiz de, ‘Odun toplamak da benim üzerime olsun’ diyerek katılmak istedi. Sahabeler buna razı olmak istemediler: ‘Ya Rasulallah, biz sizin yapacağınız işi de görmeye yeteriz. Sizin çalışmanıza ihtiyaç yoktur’ dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz eşsiz tevazuunu göstererek şöyle buyurdu: ‘Sizin benim işimi de göreceğinizi ve yeterli olacağınızı biliyorum, fakat ben size karşı ayrıcalıklı bir durumda bulunmaktan hoşlanmam. Çünkü Allah, kulunu sahabileri arasında ayrıcalıklı durumda görmekten hoşlanmaz.’ Aktaran (Paksu, Peygamberimizin Edebi ve Ahlakı Nasıldı?)⁹

8. Tutku

Tutku kavramını, günümüzdeki çağrıştırdığı anlamıyla nefsinin isteklerine aşırı düşkünlük olarak anlayamayız. Hz. Peygamber için nefsani şeylere bağlılık, asla söz konusu olamaz. O (sav), sadece kendisine vahyolunana uymuştur. “Sahibiniz (arkadaşınız olan peygamber) sapmadı ve azmadı. O, hevâdan (kendi istek, düşünce ve tutkularına göre) konuşmaz. O (söyledikleri), yalnızca vahyolunmakta olan bir vahiydir. Ona (bu Kur’an’ı), üstün (oldukça çetin) bir güç sahi-

7 İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât, 48.

8 Ebu Davud, Hudud 17.

9 Mehmet Paksu, Nur Dede Anlatıyor, İstanbul, Nesil Yayınları’ndan alıntı

bi (Cebrail) öğretmiştir. (Kur'an-ı Kerim Necm 53/1)

Bu kavramı, Hristiyanların Hz. İsa (asm) için kullandıkları bir kavrama, yani kendini Hakkın rızasına adamaya ve Hakkın rızasını kazanmak için aşırı çalışmasına bağlayabiliriz. Âişe radiyallahu anhâ şöyle anlatıyor: Rasûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin kalkıp ayakları şişinceye kadar namaz kılarıydı. Bunun üzerine ona: -Yâ Rasûlallah! Senin geçmiş ve gelecek bütün hataların bağışlandığı halde niye böyle kendini yoruyorsun? dedim. Bana cevâben: -"Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?" buyurdu.¹⁰ (Nevevi 1999, 1162 nolu hadis)

Hz. Muhammed (sav) görevlerini içten gelen bir sorumluluk, samimiyet, istek ve tutkulu bir şekilde gerçekleştirirdi. Yukarıda aktardığımız "Güneşi sağ elime, ayı sol elime koysalar" şeklinde başlayan sözleri de onun davası konusunda ne kadar tutkulu olduğunun bir başka örneğiydi.

9. İnsanları Şaşırtabilmek

Bundan kastedilen şey, insanların beklemediği anda sürprizler yapılması ve beklenenden farklı davranılmasıdır. Bu konuda Hz. Peygamber (sav) ile ilgili söylenebilecek çok örnek vardır. Şöyle ki; Örneğin, O'nun, "Dişi Devenin Yavrusu" ile ilgili yaptığı şakası meşhurdur. "Bir arkadaşı kendisinden bir binek devesi ister. O (asm); 'Olur, seni bir dişi deve yavrusuna bindirelim.' der. Arkadaşı şaşırarak, itiraz eder. 'İyi ama ey Allah'ın Elçisi, ben dişi deve yavrusunu ne yapayım. Bir işime yaramaz ki.' 'Bütün develer bir dişi devenin yavrusu değil midir?' der. Aktaran (Peygamberimizin Örnek Ahlakı)

¹⁰ Abdullah Parliyan tercümesi ile internet nüshasından alınmıştır.

Diğer ilgili rivayetler için bak. Buhârî, Tefsîrû sûre (48), 2; Müslim, Münâfikîn 81.

"Gözünde Ak Olan" esprisi de başka bir örnektir. Hanım Müslümanlardan biri, bir dileğini anlatmaktadır. Hz. Muhammed (asv) bir söz arasında sorar: 'Sen, şu gözünde ak olan kişinin eşisin, değil mi?' Hanım şaşırarak, cevaplar; 'Ey Allah'ın Elçisi! Benim kocamın gözünde ak yoktur.' 'Her insanın gözünde ak olur.' Aktaran (Peygamberimizin Örnek Ahlakı)

"Cennette Genç Kız" ile ilgili benzetmesi de ilginçtir. Yaşlı bir kadın mescide, Hz. Muhammed (asv)'in yanına gelir ve 'Ey Allah'ın Elçisi! Benim için dua et de Allah, beni cennetine koysun.' der. 'Yaşlı kadınlar cennete giremez.' Kadın üzülür, ağlamaya başlar. Hz. Muhammed (asv)'in yüzünde bir tebessüm yayılır. 'Üzülme, yani yaşlı değil bir genç kız olarak cennete gireceksin.' der.¹¹ (Peygamberimizin Örnek Ahlakı)

Şaka türü bu örneklerden başka O (sav), ciddi konularda da insanları hayrette bırakabiliyordu. Örneğin Uhud savaşı öncesinde beklentilerin dışında davranması böylesine şaşırtıcı bir örnekti.

Uhud savaşında hücum mu yapılsın, yoksa müdafaa savaşı mı yapılsın tartışması vardı. O müdafaa harbi yapılmasını doğru buluyor, özellikle genç kesim dışarıda savaşmayı arzu ediyordu. Peygamber Efendimiz (sav), "halkın hazırlanmış, kadınların kalelere yerleştirilmiş olduğunu görünce evine girdi. Hz. Ebubekir (r.a) ve Hz. Ömer (r.a) de Onunla birlikte girdiler ve zırhını giymesine yardım ettiler. Sa'd bin Muaz (r.a) ve Üseyid bin Hudayr (r.a), halkın saf saf hazırlanmış Hz. Peygamberin (s.a.s) çıkmasını belediklerini görünce: -Medine'den çıkmak istemediği halde, siz, çıkması için Rasulallah'a (s.a.s) ısrar edip durdunuz. Halbuki, emir ona gökten gelir. Siz

¹¹ Alınan kaynak: İmam-ı Tirmizi, Şemail-i Şerif, s.258.

bu işi ona bırakın. Onun emrettiğini yapın! dedilerse de Hz. Peygamber (s.a.s), zırhını giymiş, silahlarını kuşanmış olduğu halde evinden çıkınca, Medine dışında savaşmak için ısrar edenler pişman oldular: -Ya Rasulallah! (s.a.s) Senin hoşlanmadığın şeyi bizim istememiz yakışmaz! Eğer Medine’de kalmak istiyorsan, Medine’de kal! Sen nasıl istersen öyle yap! dediler. Fakat Hz. Peygamber (s.a.s) bu defa: -Bir peygamberin, zırhını giydikten sonra, düşmanla çarpışmadan ve Allah (c.c), onunla düşmanları arasında hükümünü vermeden, zırhını sırtından çıkarması yakışmaz! Ben size ne emredersem, onu yapmaya bakın! Haydi, Allah’ın (c.c) adını anarak gidin! Sabrettiğiniz taktirde, Allah’ın (c.c) yardımı sizin içindir! buyurdu. (Peygamber Efendimiz (sav) Hayatı: Uhud Savaşı)

10. Basitlik

“Hz. Peygamber (asm), Allah-ü Teâlâ’nın eşsiz lütuflarına mazhar olmasına rağmen mütevazı bir kul olmayı, Allah’ın kulu olarak anılmayı tercih etmiş ve bunu pek çok vesilelerle dile getirmiştir. ‘Acemlerin birbirlerini ta’zim ederek ayağa kalktıkları gibi benim için ayağa kalkmayın. Çünkü ben, kulun yediği gibi yemek yiyen, kulun oturduğu gibi oturan bir kulum’ buyurması, ondan bahsederken sahabelerin, ‘Merkebe binerdi, arkasına adam bindirirdi, yoksulları ziyaret ederdi, fakirlerin yanına otururdu, kölenin davetine icabet ederdi, sahabelerin arasında oturduklarında kimseyi rahatsız etmeden mecliste boş bulduğu yere otururlardı’ şeklinde ifadeler kullanması onun tevazuuna işaret etmektedir.¹² (Sıddık)

11. Kendine Yapılan İyiliği Unutmamak

Bu özelliklerin her birisi Hz. Muhammed (sav)’de

ayrı ayrı vardı: Örneğin yaptığı iyiliklerle ilgili süt-kardeşi Şeyma ile ilgili şöyle bir olay nakledir: “Huneyn savaşından sonra ele geçen esirler arasında Peygamberimizin süt-kardeşi Şeyma da vardı. Sahabiler Şeyma’yı Peygamberimizin huzuruna getirdiler. Peygamberimiz hırkasını çıkardı, süt-kardeşinin altına serdi, oturmasına söyledi. Bir anda çocukluk günleri zihninde canlandı. Gözleri doldu. Daha sonra Şeyma’ya ‘İstersen yanımda sevimli birisi olarak kalabilirsin. İstersen faydalanacağın bazı mallar vererek kavim ve ailenin yanına göndereyim’ teklifinde bulundu. Şeyma, ailesine dönmeyi tercih etti. O sırada Müslüman olan Şeyma’ya Peygamberimiz, Cir’ane’ye gidip beklemesini söyledi. Taif dönüşünde ise ona ve aile halkından hayatta kalanlara deve, keçi, koyun verdi. Bir rivayete göre, Peygamberimiz Cir’ane’ye vardığı zaman sütbabası, sütannesi ve süt-kardeşiyle ayrı ayrı görüşüp hepsine ikramda bulundu. Peygamberimiz Ebû Leheb’in azad ettiği cariyesi Süveybe’den de süt emmişti. Zaman zaman ona da yardımda bulunur, yiyecek ve giyecek gönderirdi. Öldüğü zaman akrabasından kimsenin kalıp kalmadığını sordu. Hiç kimsenin olmadığını söylediler.”¹³ (Paksu, Peygamberimizin Akralarına İyiliği)

Hediyeleşmeye çok önem verirdi. “Kime bir hediye gelirse karşılığa bulunsun. Verecek bir şey bulamazsa, senada bulunsun. Kim senada bulunursa teşekkür etmiş olur. Kim de (sena etmez) ketmederse nankörlük etmiş olur” derdi.¹⁴ (Paksu, Peygamberimizin Akralarına İyiliği)

Yukarıda anlatılan özellikler ve liderlik teorile-

13 Mehmet Paksu’nun Peygamberimizin Örnek Ahlakı isimli kitabından aktarılmıştır.

14 Mehmet Paksu’nun Peygamberimizin Örnek Ahlakı isimli kitabından aktarılmıştır.

12 Ebu Davud, Edeb 152

Hz. Muhammed'in Liderlik Biçimi

Hizmetkâr Liderlik

- Kendinden önce hizmet etme
- Onaylama aracı olarak dinleme
- Güven oluşturma
- Gerçekleştirme için uygun olana odaklanma
- El verme
- İlham verici motivasyon

Dönüştürücü Liderlik

- Farkındalığı yükseltme
- İnsanların kişisel ilgilerden öteye bakmasına yardımcı olma
- Entelektüel benzetme (simülasyon)
- İdealleştirilmiş etki veya karizma
- Bireysel ilgilenme
- İlham verici motivasyon

rinin dışında yer alan 2 teori daha bulunmaktadır ki bunlardan birisi Dönüştürücü Liderlik, diğeri de Hizmetkâr/Hizmet Eden Liderlik'tir. Nevada Üniversitesi'nden Rafik Beekun'a göre Hz. Muhammed (sav), bu iki liderlik tipinin karışımı olan "İslami Liderlik" tipine sahiptir.

Dönüştürücü liderliğe örnek olarak, Habeşistan'a Hicret sırasından Necâşi'nin sorularına, Cafer (ra)'ın verdiği cevabı göstermektedir: "Biz, cahil bir kavimdik. İçki içer, kumar oynar, zina eder, insan öldürdük. Bütün kötülükleri irtikâp eder; fakat tek faziletli iş işlemezdik." Yani, toplum öylesine kötü bir halden, Hz. Muhammed (sav)'ten sonra, bunlarla hiçbir ilgisi kalmayan ve dünyaya örnek olacak bir toplum haline dönüşmüştü.

Hizmetkâr Liderlik tipine de "Bir kavmin efendisi, onlara hizmet edendir." hadisini örnek göstermektedir ki bununla ilgili şöyle bir olay da zikredilir. "Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), bir gün sahabelerine su dağıtırken, uzak diyardan bir atlı gelir ve "Bu kavmin efendisi kimdir?" diye seslenir. Bunun üzerine Peygamber efendimiz (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) "Milletin efendisi onlara hizmet edendir" (Ac-lûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2:463) buyurur. Bu ifade ile, hem kendisinin o muhitin efendisi olduğunun, hem de tüm asırlara ve insanlara milletin efendisi olma yolunun onlara hizmet olduğunun mütevazi ve canlı bir dersini

verir. Halkın arasına katılır; insanlarla olan ilişkilerini sürdürür; hastaları, dostlarını, komşularını ziyaret eder; Müslümanların acı ve tatlı günlerini paylaşmaktan geri kalmazdı." (Yurtöven Efendi)

Her iki liderlik tipi uygulamalarından örnekler veren Beekun, Peygamber Efendimizin gösterdiği liderlik tipini İslami Liderlik olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, **Dönüştürücü, Hizmetkâr ve İslami** olmak üzere her üç liderlik tipini bir tablo ile de karşılaştıran Beekun, İslami **Liderlik**'te bulunan özellikleri şöyle sıralamaktadır:

Karizmanın Kaynağı: Eğitim, güven, doğruluk ve tevazu; ahlaki öze dayalı manevi anlayış: "Ahlak"; Şura'ya önem verme; Hiçbir özel ayrıcalığa sahip olmama.

Durumsal Bağlam: Gerektiğinde hiyerarşik, gerektiğinde ilişkiye bağlı olarak hareket etme.

Karizmatik Yapının Doğası: Vizyonun bütünleştirici olması; ümmeti Allah'a ve insanlığa hizmet için bütünleştirmeye odaklanması.

Takipçilerin Davranışı: Lideri takip eden izleyiciler, liderin psikolojik etkisi altında kendileri de hizmetkâr liderler olurlar ve ekstra çaba gösterirler.

Denge içinde İslami bir kültür yerleştirilir. ¹⁵ (Beekun Seminer notları)

Hz. Peygamber (sav), gerçekten aynı anda hem hizmetkâr hem de dönüştürücü bir liderdi. Daha doğrusu O (sav); kendisini, insanlığı Allah'ın rızası doğrultusu yönüne dönüştürmek ve ümmetinin hizmeti için adanmış İslami bir liderdi. İnsanlığı karanlıklardan aydınlığa dönüştüren bir liderdi. Öyleyse, onun uygulamalarından da hareket ederek diyebiliriz ki; İslami liderlik, toplumu Allah'ın rızasına uygun bir şekilde dönüştürmek ve Müslüman topluma hizmet etmek demektir.

Dünya hayatı, bizim inancımıza göre bir imtihan yeridir ve ahiretin tarlasıdır. Burada, ne ekilirse; ötede, o biçilecektir. Bu anlamda bir peygamber ve peygamberlerin sonuncusu olarak gönderilmiş olan Hz. Muhammed (sav), insanlık için yegâne rehberdir; örnek ve lider bir insandır. İnsanlığa yol açmış; insanlığı karanlıklardan, zulmetten, aydınlığa ulaştırmıştır ve ulaştırmaya da devam etmektedir.

Birçok dönemde olduğu gibi, insanlık olarak günümüzde de bir sınavdan geçiyoruz. Özellikle İslam dünyasındaki oluk oluk akan kanlar, heba olan insanlar ve imkânlar, insanlığı bir vicdan imtihanı ile karşı karşıya bırakmaktadır. Hz. Peygamber (sav), zaman zaman aşağıların aşağısı bir seviyeye düşen insanlığın önündeki engelleri ayıklayarak; insanlığı, vahşet toplumundan rahmet toplumuna, çölden vahaya çevirmiş ise de, maalesef, bugün bizler, ona inandığımızı söylediğimiz halde, onun bize miras bıraktığı hak, hakikat, merhamet, adalet, kardeşlik prensiplerini uygulamiyor ve özlenen aydınlığa da çıkamıyoruz.

Müslümanlar olarak hepimizin yükümlülükleri var. Şu an dünyaya yön veren liderlerinin yaşadığı ikiyüzlülüğün ilacı, onun prensipleri ile insanlığa huzur ve barış getirmek gerekirken, kimse buna yanaşmıyor veya yanaşamıyor. Biliyoruz ki O (sav), fetih yaparken hiçbir zaman maddi nedenlerle fetih yapmadı ve insanlığa zulmetmedi. O (sav), insanlığa, insanlık öncesi ve sonrasını kendi döneminde örnekler yaşatarak gösterdi.

- Bu çağın en büyük imani ve inanç problemlerinden birisi peygamberimizin hayatını iyi özümseyememiş olmamızdır. Onun hayatından örnek alacağımız pek çok sahne var. Bunları öğrendiğimizde, biz daha iyi, müspet, gayretli, profesyonel insanlar olacağız. O her çağa şamil bir örnek. (Pala Pazar)¹⁶

Öyleyse, sözlerimizi, O'nunla ilgili yabancılar dilinden aktarılan ve meşhur olmuş sözlerle bitirelim:

Meşhur İngiliz düşünür Thomas Carlyle diyor ki: “Kral ve vezirler gibi azamet ve debdebe perdeleriyle gizlenmiş değildi. Kendi hırkasını kendi yamalar, kendi ayakkabısını kendi tamir ederdi. Harbe gider, ashabı ile istişare eder, emirlerini onlarla beraber verir. Nasıl bir insan olduğunu her yönü ile kavminin bilmesi için böyle yaptı. Ona artık, siz ne isterseniz öyle deyiniz. Dünyada taç ve ihtişam sahibi hiçbir imparatora, yamalı bir hırka içindeki bu insan kadar hürmet ve itaat edilmemiştir. Yirmi üç yıllık dünya imtihanı, gerçek bir kahraman için lüzumlu bütün unsurları taşımaktadır. İnsanlar her şeyden daha fazla Muhammed'e kulak vermelidir. Diğer bütün sözler, onun karşısında boş sözlerdir.”

Goethe ise, onunla ilgili şöyle diyordu: “Hiç kim-

¹⁵ Yazar, Graham, Jill (1991) and Tourish&Pennington (2002) kaynağından uyarladığını belirtmektedir.

¹⁶ <http://www.sabah.com.tr/pazar/2015/01/18/hor-gormeye-karsi-hosgoru-acizlikdir>

se Hz. Muhammed'in (s.a.v) prensiplerinden daha ileri bir adım atamaz. Avrupa'ya nasip olan bütün başarılarına rağmen bizim bütün kanunlarımız, İslam medeniyetine bakarak çok eksiktir. Biz Avrupa milletleri, büyük medenî imkânlarımıza rağmen, Hz. Muhammed'in son basamağına varmış olduğu merdivenin daha ilk basamağındayız.”

Sonradan Müslüman olan John Devonport ise kendisinin Müslüman oluşunu şöyle anlatıyordu: “Mekke'nin Fethi gibi muazzam bir olayı gördüğüm zaman titremeye başladım. Peki, bütün bunlardan sonra ne yapacak diye baktığım zaman bir de gördüm ki yine Medine'ye döndü ve yine arpa ekmeği yiyerek, hasırın üzerinde yaşamaya başladı. Bunları görünce bütün hepsini normal insanlar yapar ama bu zaferi kazandıktan sonra sade hayatına tekrar dönmek ancak büyük bir peygamberin ahlakı olabilir, dedim ve koşarak secdeye kapandım ve Müslüman oldum”. (Milli Gazete 2 Ocak 2015)

Kaynakça

Beekun, Rafik. The Leadership Style of Muhammad (s). Nevada, 15 02 2015.

Binici, Mutlu. «Ebû Süfyân b. Hâris el- Hâşimî - Peygamberimizin Süt Kardeşi.» tarih yok. <http://www.siyerinebi.com/>. 15 02 2015 <<http://www.siyerinebi.com/tr/mutlu-binici/ebu-sufyan-b-haris-el-hasimi-peygamberimizin-sut-kardesi>>.

Erkal, Seyit N. . Huzur Ailede Başlar. İstanbul: Işık Yayınları, 2014.

Güner, Osman. «En Büyük Lütuf Hidayet.» Yeni Ümit 2008: 81.

«Hz. Muhammed'in (asm) Mucize Ahlakı.» tarih yok. <http://www.sorusorucevapbul.com/>. 15 02 2015 <<http://www.sorusorucevapbul.com/makale/peygamberler/hz-muhammedin-mucize-ahlaki>>.

«Hz.Muhammed Kimdir?» 26 04 2014. <http://www.yenisafak.com.tr/>. 14.02.2014 04 2015 <<http://www.yenisafak.com.tr/hayat/hz-muhammed-kimdir-639355>>.

Karataş, Mustafa. «Hadislerle Hz. Peygamberin Ahlakı.» tarih yok. www.siyerarastirmalari.org. 18 02 2015 <<http://www.siyerarastirmalari.org/hadislerle-hz-peygamberin-ahlaki-1/>>.

—. «Hz. Peygamberin Beden Dili.» LÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi (2003): 49-71.

Kavaklı , Ali Erkan. «Hz. Peygamber (asv)'in eğitim metotları nasıldı?» tarih yok. Rasulullah. 15 02 2015 <<http://www.resulullah.org/hz-peygamber-asvin-egitim-metotlari-nasildi-ornekler-verir-misiniz>>.

Kayadibi, Fahri. «Hz. Muhammedin Örnek Kişiliğinin İnsanlığa Yansıması.» İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 6 (2002): 1-22.

Kerpen, Dave. «İyi Bir Liderde Görebileceğiniz 11 Özellik Nedir?» 2015. <http://www.elektrikport.com>.

com/. 14 02 2015 <<http://www.elektrikport.com/universite/iyi-bir-liderde-gorebileceginiz-11-ozellik-nelerdir/12144#ad-image-0>>.

Kısakürek, Necip Fazıl . Çile. İstanbul.

Kur'an-ı Kerim. tarih yok.

Kurucu, Ali Ulvi. Gümüş Tül ve Alevler. İstanbul: Nedve Yayınları, 1970.

Macit, Yusuf. «Hz. Muhammed'in Bazı İletişim İlkeleri.» Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 16 (2003): 271-303.

«Milli Gazete.» 02 Ocak 2015. 19 Ocak 2015 <http://www.milligazete.com.tr/haber/EFENDIMIZ_SAV/347385#.VKaF5PmsV0Y>.

Nevevi, İmam . «Riyazussalihin .» 1999. www.enfal.de. 15 02 2015 <http://www.enfal.de/riyazussalihin/TURKCE/11/38.htm#_ftnref3>.

Paksu, Mehmet. «Peygamberimizin Akrabalarına İyiliği.» tarih yok. www.sevde.de. 18 02 2015 <<http://www.sevde.de/Pey-ornek/peygamberimizin-ahlaki.htm>>.

—. «Peygamberimizin Edebi ve Ahlakı Nasıldı? .» tarih yok. <http://akkiz.blogcu.com/>. 17 02 2015 <<http://akkiz.blogcu.com/peygamberimizin-edebi-ve-ahlaki-nasildi/6387284>>.

—. Peygamberimizin Örnek Ahlakı. İstanbul: Nesil, 2011.

Pala, İskender. Hor görmeye karşı hoşgörü acizliktir Salih Zengin. Sabah Gazetesi, 18 01 2015.

«Peygamber Efendimiz (sav) Hayatı: Uhud Savaşı.» tarih yok. www.iskenderpasa.com. 18 02 2015 <<http://www.iskenderpasa.com/F0700AD3-287E-4365-8639-F756EF7A523C.aspx>>.

«Peygamberimizin Örnek Ahlakı .» tarih yok. www.Resulullah.org. 16 02 2015 <<http://www.resulullah.org/sakaci>>.

«Sahih Hadisler.com.» tarih yok. <http://www.hadisler.com/>. 15 02 2015 <<http://www.hadisler.com/?pid=p&id=752&mcid=120>>.

Sıddık, Yusuf. «Kulluk.» tarih yok. <http://www.resulullah.org>. 18 02 2015 <<http://www.resulullah.org/kulluk>>.

Tirmizi. Birr . tarih yok.

Tolstoy. Muhammed: Gizlenen Kitap. İstanbul: Karakutu, 2005.

Ünal, İsmail Hakkı . «Sorumluluk Bilinci.» tarih yok. www.sonpeygamber.info. 15 02 2015 <<http://www.sonpeygamber.info/sorumluluk-bilinci>>.

Yahya , Harun. Hz. Muhammed (sav). İstanbul : Araştırma Yayıncılık, 2010.

Yılmaz, Saliha. «Hz. Peygamber'in Liderliği.» 30 Ocak 2013.

Yurtöven Efendi, Ali Faik. «Peygamberimizin Ahlakı ve Ehl-i Beyti Sevmek.» 07 08 2009. 18 02 2015 <<http://www.feyzdergisi.com/icerik/1604/peygamberimizin-ahlki-ve-ehl-i-beyti-sevmek.html>>.

